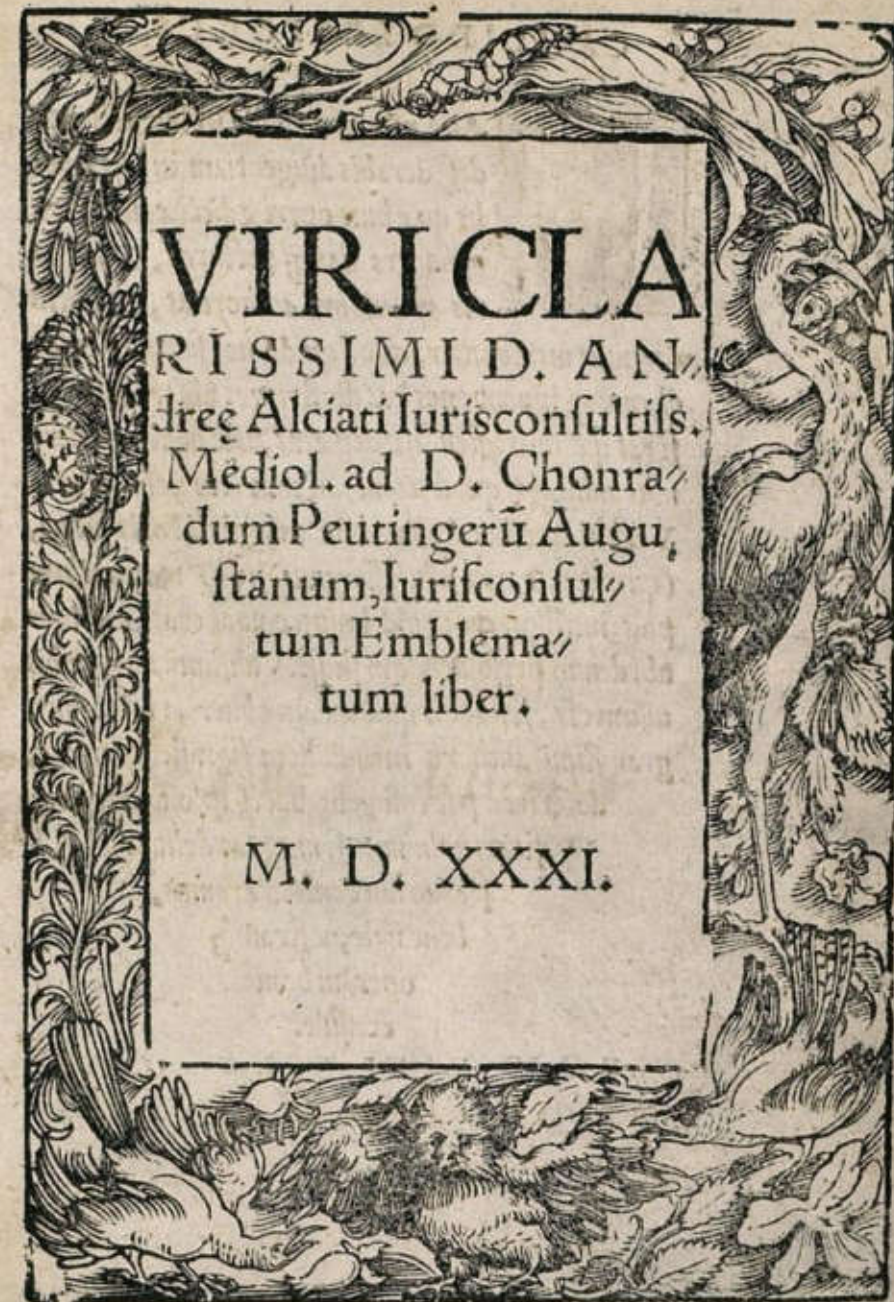

INSIGNE REVERENDISS. IN CHRISTO PA
TRIS. ET DOMINI DOMINI MATHIE
DREVICII EPISCOPI WLADISLA
VIENSIS.

Exlibris Macieja Drzewickiego (drzew. z r.
1516). 135 x 105 mm.

Karta tytułowa pierwszego zbioru emblematów: A.
Alciato, *Emblematum liber*, per Heynricum
Steynerum, excusum Augustae Vindelicorum 28 II
1531, k. A1r.

Ná Herb Jáśnie Wielmożnego
Pána/Pána Gerzego Książecia Czár-
toryskiego/ ná Biewaniu rč. rč.

Mestwo/ enota y zacność domu Książeciego/
Kozdy moze weyjrzańszy poznać z herbu tego.
Zbroyny Rycerz/ gotowy do srogiego boiu/
Wielkie mestwo wstawiaiac/ w tak ogromny stroiu.
Pátrz nań iak predko bieży/ ná wśelákie strony
Páństa zacność roznošac/ pod jiné Triony.
Przystoyny ná Książecá/ herb tak známienity/
Do nim narod spániáły/ być nie moze skryty.
Bieże Gońce/ á narod rozglašay Książecy/
Zeby przez cie Wiestorskiey dostapit pámieci.

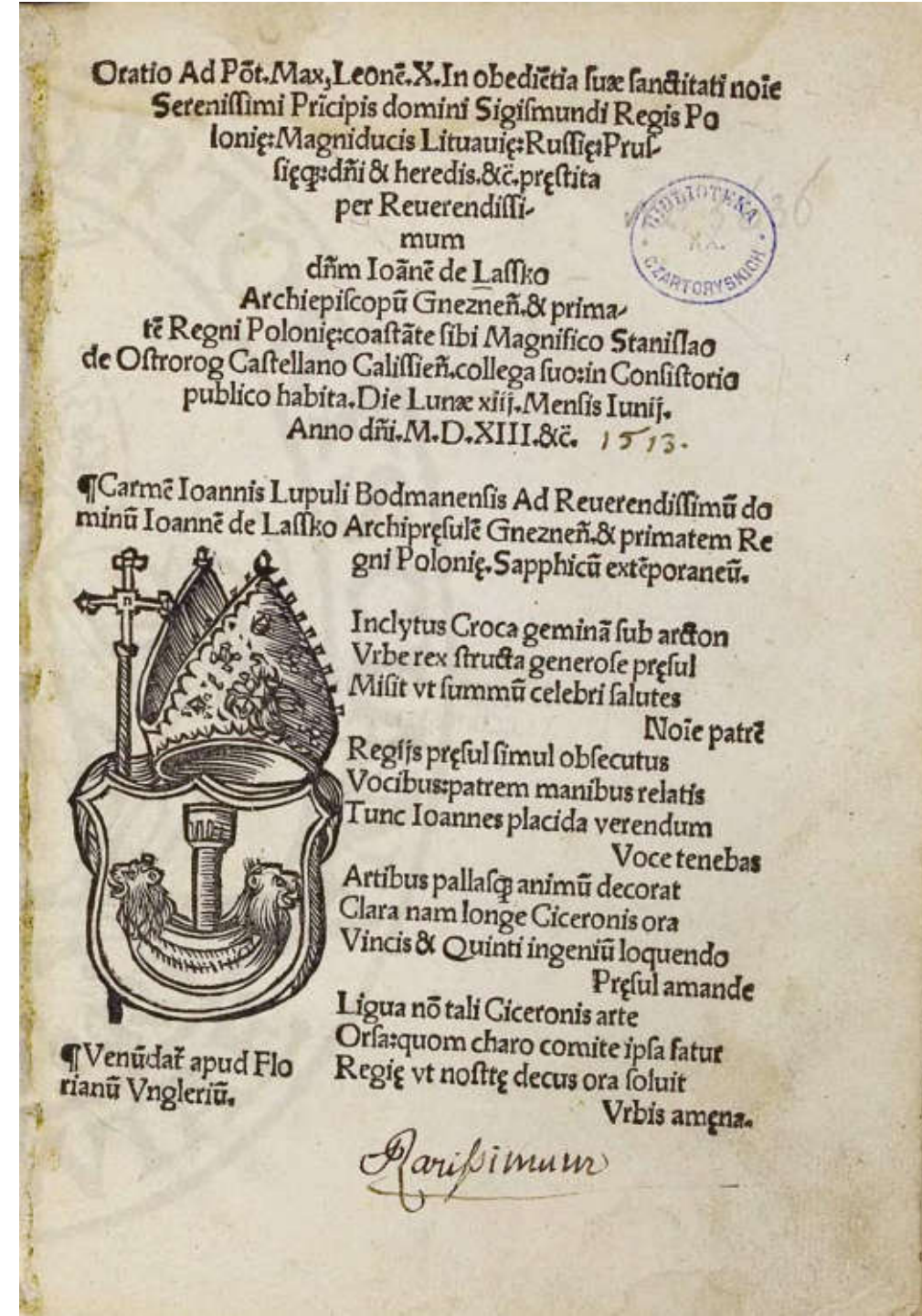
Nicolaus Pecziowic
Rábinski, Bacc.

Przykład stemmatu złożonego z tytułu, ryciny herbowej i wiersza.

P. Umiastowski, *Nauka o morowym powietrzu na czwory księgi rozłożona [...]*, w Krakowie w drukarniej Andrzeia Piotrkowczyka, 1591, k. A1v.

Przykład stematu o nietypowym układzie: wiersz w formie lirycznej (strofa saficka mniejsza) umieszczony obok ryciny heraldycznej.

J. Łaski, *Oratio ad Leonem X in obedientia nomine Sigismundi regis Poloniae [...]* habita 13 Iunii 1513, [Kraków]: apud Florianum Unglerium, 1513, k. A1r.

IN arma Spectabilis & Magnifici domini Dni
Christophori Palatini & Capirani Cracoviae
ac Regni Poloniae Cancellarii, &c.

Iure ferunt Reges non agnos suae columbas,
Hec quae praeda solent hostibus esse suis.
Sed gerunt aquilas, serpentes atque leones,
Imperiorum quorum, cetera quae gerunt.
Sic auctare volens Illustri nomine Caesar
Stemmata Palatini, Nobile Christophore,
Hoc fulgur dyadema dedit tornamque draconem
Reges ut Satrapes regia signa gerat.

IN eadem Arma.

Ve quondam e ligno totum mors serpsit in orbem
Ex decore e ligno vita sequuta fuit.
Sic utitur rex Graeci tabernum tulit ante draconis
Accipit hoc eadem latus draconis decus.

ARMA IPSA.

Signa sumus celebrata tuae Christophore stupas
Virtute & meritis, sed magis aucta tuis.
Per te Magnificos Illustri nomine patres
Vincimus & patrie dicuntur esse dicus.

Ekslibris Krzysztofa Szydłowieckiego, mniejszy (drzew.).
122 x 88 mm.

Signa sumus celebrata tuae, Christophore, stirpis,
Virtute et meritis sed magis aucta tuis.
Per te magnificos illustri nomine patres
Vincimus et patriae dicimus esse decus.

[Jesteśmy wspaniałymi symbolami twego rodu,
Krzysztofie, lecz wzbogaconymi twym męstwem i
zasługami. Dzięki sławie twego imienia przewyższamy
wielkich przodków i nazywamy się ozdobą ojczyzny.]

Stemmat oparty o godło Krzysztofa Szydłowieckiego.
Wzór dla późniejszych ekslibrisów?

M. Hussowski, *De vita et gestis divi Hyacinthi [...]*,
[Kraków], (in aedibus Hieronymi Vietoris, 1525), k.
A1r.

DE VITA ET GESTIS DIVI
Hyacinthi, Opusculū Nicolai Hussowiani.

Constat in hystorijs clare, quia tempore prisco,
Hac fuit in magno semper honore domus.
Et nūquam caruit, quorū uirtute niteret,
Non mirū, solitos si tenet alta gradus.

IOANNES DANTISCVS. I. V. Doct. P. et. L. M.
Serenissimi Poloniae Regis Secretarius.

Hanc nigram, niueamq; mihi Iouis alitis alam,
Pro meritis Cæsar nobile stemma dedit.
Quod datur ex Atavis clarum est, sed clarus omne
Quod per se uirtus propria ferre solet.

Ekslibris Jana Dantyszka, duży (drzew.) 125 x 97,5 mm.

Hanc nigram niveamque mihi Iovis alitis alam
Pro meritis Caesar nobile stemma dedit.
Quod datur ex atavis clarum est, sed clarius omne
Quod per se virtus propria ferre solet.

[Cesarz za zasługi dał mi za herb tego ptaka Jowisza o czarno-białych skrzydłach. Wspaniałe jest to, co otrzymujemy po przodkach, lecz jeszcze wspanialsze wszystko, co osiągnięte zostało samodzielnie dzięki własnej cnocie.]

Ekslibirs Antoniego Schneebergera ojca (drzew.).
85 x 65 mm.

CLARA NOBILITATIS MA
iorum Antonij Schneebergeri Patritij Tiguri-
ni, Helvetij, Philosophiae & vtriusq; medicinae
Doctōris, Stemmata.

Si pater est Adam cunctis, si mater & Eva,
Cur nē omnes sumus nobilitate pares?
Degenerant homines vitijis, fiuntq; minores,
Exaltat virtus nobilitatq; genus.

In Deo faciemus virtutem.

Si pater est Adam cunctis, si mater et Eva,
Curne omnes sumus noblitate pares?
Degenerant homines vitiis fiuntque minores,
Exaltat virtus nobilitatque genus.

[Jeśli ojcem wszystkich jest Adam, a matką Ewa,
czemuż wszyscy nie jesteśmy sobie równi
szlachectwem? Złe uczynki sprawiają, że ludzie tracą
na wartości i znaczeniu, cnota zaś nasz rodzaj wynosi w
górze i uszlachetnia.]

Speratus.

*Me sibi Speratus proprio ere, suisq; parauit,
Atq; usum uoluit cuilibet esse bono.
Si bonus es, domino reddes, tibi gratia dicens,
Detineas, malus es, iure nec usus crit.*

Ekslibris Pawła Speratusa z okresu po 1529 r.
(drzew.). 167 x 113 mm.

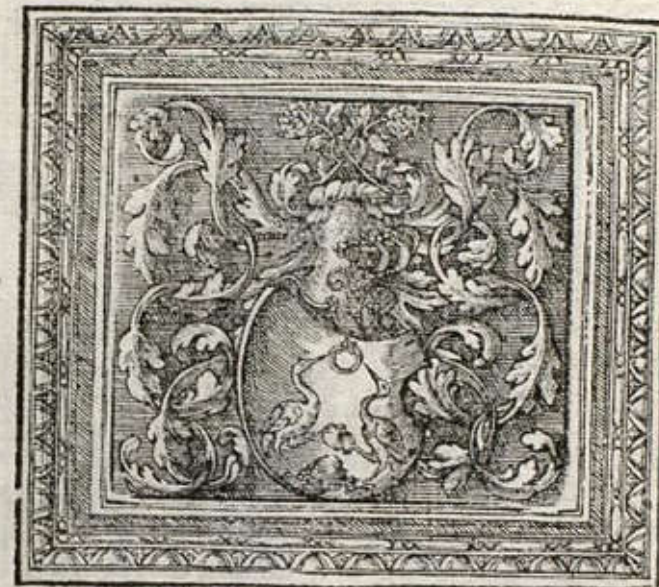
Me sibi Speratus proprio aere suisque paravit,
Atque usum voluit cuilibet esse bono.
Si bonus es, domino reddes tibi gratia dicens,
Detineas, malus es, iure nec usus erit.

[Speratus nabył mnie za kruszec dla siebie i swoich przyjaciół, bym służyła każdemu, kto jest porządny. Jeśli jesteś dobry, zwrócisz mnie wdzięczną ci za to mojemu panu, jeśli zaś jesteś zły, to zatrzymasz i nie zastosujesz się do polecenia.]

In labore fructus (Praca wydaje owoce), emblemata
Johannesa Sambucusa mówiący, że źródłem prawdziwego
szlachectwa są cnota i praca intelektualna.

J. Sambucus, *Emblemata cum aliquot nummis antiqui
operis [...]*, Antverpiae ex officina Christophori Plantini
1564, s. 200.

In labore fructus.

Vt Palamedis aues lapis, & concordia iungit,
Excubitis dignum rostraque munus habent.
Hoc gentilicij Sambuco schema dedere,
Aeternum ut studiis proferat Orbe decus.
Est bicolor supra rosa flore decentior omni,
Afflet ut ornatam suavior aura domum.
Et vigili, & forti cedit victoria laudem,
Que placidis semper moribus equa venit.

Amicitia

Dziękuję bardzo za uwagę

Bartłomiej Czarski
 Zakład Starych Druków
 Biblioteka Narodowa
 b.czarski@bn.org.pl